

Assel Sagimbekova

(Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań,

e-mail: asselsagimbekova@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-9774-6145

JĘZYK POLSKI W KAZACHSTANIE. DIAGNOZA I PROGNOZA

Rozważania poświęcone nauczaniu języka polskiego w Kazachstanie należy zacząć od pobieżnego przedstawienia struktury narodowościowo-etnicznej tego kraju, gdyż ma ona niemałe znaczenie w kontekście omawianego tematu.

Kazachstan, który liczy obecnie 19 042 000 mieszkańców, zamieszkują przedstawiciele około 130 narodowości. Najliczniejszą grupę stanowią Kazachowie – 69,01% (13 029 227 osób), na drugim zaś miejscu plasują się Rosjanie – 18,42% (3 478 287 osób). Według danych Biura Statystyki Narodowej Agencji ds. Planowania Strategicznego i Reform Republiki Kazachstanu z 1 września 2021 roku 0,15% (29 169 osób) ludności kraju deklaruje przynależność do narodowości polskiej.¹ Polacy zajmują 16. miejsce w strukturze narodowościowo-etnicznej Kazachstanu, co niewątpliwie ma bezpośrednie przełożenie na obecność języka polskiego w tym kraju.

Warto nadmienić, że w 1999 roku liczbę ludności polskiej w Kazachstanie określano na 47 297 osób.² To są głównie Polacy, którzy znaleźli się w tym kraju wskutek przymusowych wysiedleń w latach 30.–40. XX wieku.

Największa liczba przedstawicieli narodowości polskiej mieszka w północnym (10 848 osób) oraz centralnym Kazachstanie (Nur-Sułtan – 2 709, Karaganda – 3 325 osób). Na południu i – w bardzo małym stopniu – na zachodzie kraju również są skupiska Polaków (przykładowo: obwód ałmaacki i miasto Ałmaty – 1 932 osoby, miasto Szymkent – 106 osób, obwód zachodniokazachstański – 110 osób).

¹ Wszystkie dane statystyczne w tym artykule pochodzą z oficjalnej strony Biura Statystyki Narodowej Agencji ds. Planowania Strategicznego i Reform Republiki Kazachstanu, stan na 1 września 2021 [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <https://stat.gov.kz/>

² Archiwum Biura Statystyki Narodowej Agencji ds. Planowania Strategicznego i Reform Republiki Kazachstanu, wyniki spisu powszechnego z 1999 roku [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <https://stat.gov.kz/>

Pierwsze kroki w kierunku zinstytucjonalizowania obecności języka polskiego w Kazachstanie podjęto w latach 60.–70. Wówczas z inicjatywy Jana Platera-Gajewskiego – polskiego zesłańca, działacza Światowego Związku Polaków z Zagranicy, założyciela Towarzystwa Przyjaźni Radziecko-Polskiej w Kazachstanie – do polskich rodzin i wiejskich szkół zaczęto wysyłać polską prasę, podręczniki i książki. Dzięki jego działalności pojawiły się pierwsze polskie zespoły artystyczne, a także biblioteki z polską literaturą.³

Jednak lepsze warunki do kultywowania polskości pojawiły się dopiero po rozpadzie Związku Radzieckiego. Wtedy to (w 1992 roku) oficjalnie zarejestrowano powstałe jeszcze w latach 80. pierwsze stowarzyszenia Polaków w Kokszetau, Karagandzie oraz Almaty.⁴ W maju 1996 roku założono Związek Polaków Kazachstanu, który reprezentuje interesy ludności polskiej mieszkającej w Kazachstanie i działa na rzecz rozwoju kultury polskiej i języka polskiego. Utworzenie tych organizacji przyczyniło się do wzmocnienia zorganizowanego procesu nauczania języka polskiego i do propagowania kultury polskiej w Kazachstanie.

Od momentu uzyskania niepodległości Kazachstan podpisał z Polską dwie umowy dotyczące edukacji:

- *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Kazachstanu o współpracy kulturalnej i naukowej z dnia 27 listopada 1997 roku;*⁵
- *Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Kazachstanu o współpracy w dziedzinie edukacji z dnia 15 września 2014 roku.*⁶

Podpisane porozumienia zapewniły pogłębienie współpracy na wszystkich poziomach edukacji. Uregulowane zostały kwestie warunków nauczania języka polskiego, kierowania nauczycieli, zapewniania niezbędnych materiałów do nauki, wymiany akademickiej oraz wielu innych aspektów.

³ A. Hlebowicz, „*Nie damy pogrześć mowy*”. Jan Plater-Gajewski (1909–1998), „Biuletyn IPN”, styczeń–luty 2021, nr 1–2 (182–183), s. 104–105.

⁴ N.W. Stiepanienko, *Formirovanie pol'skoj diaspory v Kazahstane*, Nur-Sułtan 2020, s. 156–157.

⁵ *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Kazachstanu o współpracy kulturalnej i naukowej, sporządzona w Warszawie dnia 27 listopada 1997 r.*, „Dziennik Ustaw” 1999 r. nr 99 poz. 1155 [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19990991155>

⁶ *Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Kazachstanu o współpracy w dziedzinie edukacji, podpisane w Astanie dnia 15 września 2014 r.*, „Monitor Polski” 2016 poz. 649 [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20160000649>

Kwestię nauczania języka polskiego w Kazachstanie należałoby rozpatrywać w kontekście trzech szczebli edukacji: przedszkola, szkoły i studiów wyższych. Sytuacja zmieniała się na przestrzeni lat, dlatego ważne jest także przedstawienie krótkiego rysu historycznego.

Pierwszą kazachstańską uczelnią, na której wprowadzono kierunek język polski i literatura polska, był Koksżetauski Uniwersytet Państwowy im. Szokana Ualichanowa. Kierunek uruchomiono w 1991 roku. Zaproszono wówczas do pracy specjalistów z Polski, a z czasem do prowadzenia niektórych dyscyplin zaangażowano absolwentów tego kierunku. Dwanaście lat później – w 2003 roku – filologia polska powstała na Kazachskim Uniwersytecie Stosunków Międzynarodowych i Języków Światowych im. Abyłaj-chana w Ałmaty. Uczelnie otrzymywały duże wsparcie ze strony polskich placówek dyplomatycznych, które regularnie dostarczały podręczniki, słowniki, prasę, płyty i sprzęt komputerowy, a także organizowały pokazy filmowe oraz spotkania świąteczne dla studentów uczących się języka polskiego. Warto nadmienić, iż studenci mieli możliwość wyjazdu do Polski na letnie szkoły językowe oraz semestralne i roczne pobyty na polskich uczelniach, m.in. na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytecie Śląskim w Katowicach oraz Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

W 2007 roku polonistykę w Koksżetau zamknięto z powodu braku chętnych. Profesor Jewgienia Żurawlowa z Euroazjatyckiego Uniwersytetu Narodowego im. L.N. Gumilowa w Nur-Sułtanie widzi przyczyny braku kandydatów na te studia w obniżeniu zapotrzebowania na nauczycieli języka polskiego w szkołach, co z kolei ma związek z repatriacją ludności polskiej z Kazachstanu do Polski.⁷ W 2016 roku przestała funkcjonować również polonistyka w Ałmaty. Z tej samej przyczyny – brak chętnych. Ostatnie grupy studentów liczyły zaledwie kilka osób.

Kazachstańskie uczelnie obecnie nie kształcą już filologów polskich. Niemniej jednak dwie uczelnie wyższe oferują lektoraty języka polskiego – Euroazjatycki Uniwersytet Narodowy im. L.N. Gumilowa w Nur-Sułtanie oraz Karagandyjski Uniwersytet Państwowy im. E.A. Bukietowa.

Działające przy Euroazjatyckim Uniwersytecie Narodowym Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej zostało otwarte w maju 2011 roku przy wsparciu Ambasady RP w Nur-Sułtanie. Centrum działa przy Zakładzie Lingwistyki Teoretycznej i Stosowanej Wydziału Filologicznego, ma swój gabinet wyposażony w materiały dydaktyczne i nowoczesny sprzęt komputerowy. Od 2011 roku język polski w tym uniwersytecie jest nauczany fakultatywnie i jest dostępny dla studentów wszystkich specjalności, natomiast w roku akademickim 2012/2013 został wprowadzony jako przedmiot do wyboru na kierunku język rosyjski i litera-

⁷ J.A. Żurawlowa, *Pol'skij âzyk v Kazahstane: usloviâ i formy izučeniâ v vyssih učebnyh zavedeniâh* [w:] *Obrazovatel'nye tehnologii v praktike prepodavaniâ inostrannyh âzykov*, Nur-Sułtan 2019, s. 200–201.

tura rosyjska oraz filologia: język rosyjski.⁸ Niewątpliwie dużą motywacją do nauki języka polskiego jest dla studentów możliwość uczestniczenia w letnich szkołach językowych w Polsce. Na kursy języka i kultury polskiej, organizowane przez uczelnie w Warszawie, Krakowie, Lublinie i innych polskich miastach, wyjeżdża co roku od 3 do 10 studentów. Niezwykle ważną częścią działalności Centrum jest organizowanie różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych i naukowych przy współpracy z organizacjami polonijnymi oraz uczelniami z Polski („Wielkie Dyktando”, wieczory poezji, pokazy filmów polskich, wystawy, konferencje naukowe). W ostatnich latach Euroazjatycki Uniwersytet Narodowy nawiązał także współpracę z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Śp. prof. dr hab. Tadeusz Zgółka, dr hab. Katarzyna Zagórska oraz autorka tego artykułu kilkakrotnie wystąpili na konferencjach organizowanych przez Centrum.

Nieco inaczej wygląda sytuacja w zakresie nauczania języka polskiego na Karagandyjskim Uniwersytecie Państwowym im. E.A. Bukietowa. Uniwersytet podpisał szereg umów o wymianie studenckiej z polskimi uczelniami, m.in. z Uniwersytetem Śląskim, Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Ekonomicznym w Katowicach. Pani Iwona Toczek, lektorka skierowana na kazachstańską uczelnię przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej, zaznacza, że zainteresowanie językiem polskim jest dość duże, szczególnie wśród studentów kierunków ekonomicznych. Język polski nie jest wpisany do programu studiów – mimo to w bieżącym roku akademickim na zajęcia zapisało się kilkudziesięciu studentów. Niestety problemem jest to, że na uniwersytecie nie ma sali przeznaczonej wyłącznie do prowadzenia lekcji języka polskiego (tak jak na uniwersytecie w Nur-Sułtanie). Lektorka oficjalnie wchodzi w skład Zakładu Języka i Literatury Rosyjskiej.⁹

Zinstytucjonalizowane nauczanie języka polskiego w szkołach również zaczęło się w latach 90. Oficjalne otwarcie polskich klas nastąpiło w 1995 roku. Język polski pojawił się w placówkach oświatowych takich miast jak: Koksżetau, Ałmaty, Pawłodar, Pietropawłowsk oraz Nur-Sułtan.¹⁰ Obecnie język polski w ramach państwowego systemu szkolnego jest nauczany w trzech szkołach: Szkoła-Gimnazjum nr 23 w Ałmaty, Gimnazjum Lingwistyczne nr 5 oraz Szkoła nr 47 w Nur-Sułtanie. Zazwyczaj polskie klasy są organizowane przy ścisłej współpracy organizacji polonijnych. Przykładowo Szkoła-Gimnazjum nr 23 w Ałmaty współpracuje z Centrum Kultury Polskiej „Wież”, Gimnazjum Lingwistyczne nr 5 w Nur-Sułtanie ze Stowarzyszeniem „Polacy”, a Szkoła nr 47 ze Stowa-

⁸ J.A. Żurawłowa, dz. cyt., s. 202.

⁹ Na podstawie wywiadu przeprowadzonego przez autorkę tego artykułu z lektorką języka polskiego Iwoną Toczek.

¹⁰ N.W. Stiepanienko, dz. cyt., s. 160–161.

rzyszeniem „Polska Jedność” w Nur-Sultanie. Spora część uczniów polskich klas po zdaniu egzaminów wyjeżdża na studia do Polski.

W Kazachstanie (według danych Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą) obecnie jest zarejestrowanych 20 szkół polonijnych w 16 miejscowościach, w tym także na wsiach.¹¹ Warto zaznaczyć, że każdy nauczyciel skierowany przez ORPEG przyjeżdża do przypisanej organizacji polonijnej. Zarejestrowano czternaście takich organizacji w Kazachstanie.¹²

Nauczyciele prowadzą zajęcia dla członków organizacji polonijnej, do której zostali skierowani, a także dla uczniów szkół organizujących polskie klasy. W tak zwanych *polskich wsiach*, jak na przykład Pierwomajka czy Czkałowo, tzn. we wsiach, w których większość mieszkańców stanowią Polacy, funkcjonują „Domy Polskie”, w których odbywają się zajęcia z języka polskiego. W niektórych miejscowościach (Karaganda, Temirtau, Pawłodar) kursy języka polskiego są prowadzone w „Domach Przyjaźni” przy Zgromadzeniu Narodu Kazachstanu (organ konsultacyjno-doradczy prezydenta Kazachstanu, reprezentujący interesy narodów zamieszkujących republikę). W tym miejscu pragnę zaznaczyć, iż władze Kazachstanu nie czynią przeszkód przedstawicielom innych narodowości w kultywowaniu swoich tradycji, a można by rzec, że – wręcz odwrotnie – wspierają i pomagają, uznając wielokulturowość państwa za jego istotną wartość. Jednym z priorytetowych aspektów polityki językowej Kazachstanu jest zachowanie i wzmocnienie kapitału językowego jego obywateli.

W bazie ORPEG-u znajduje się również jedno przedszkole. W 2018 roku z inicjatywy Witalija Chmielewskiego, Prezesa Karagandyjskiego Obwodowego Stowarzyszenia Polaków „Polonia”, a także przy wsparciu Fundacji dla Rodaka, w Karagandzie powstało pierwsze polskie przedszkole w Kazachstanie. Dzieci mają wychowawcę z Polski i uczą się języka polskiego, a także poznają kulturę polską, tradycje i historię. Poza wychowawcą z Polski zatrudniony jest także wychowawca miejscowy. Obecnie do przedszkola uczęszcza 60 dzieci w wieku od 3 do 7 lat. Ważne jest to, że po ukończeniu przedszkola dzieci kontynuują naukę języka polskiego w szkole polskiej przy Stowarzyszeniu, w której oprócz zajęć językowych uczą się po polsku historii, literatury, a także geografii. W Karagandzie i obwodzie karagandyjskim mieszka duża liczba Polaków (3 325 osób), dlatego Stowarzyszenie dokłada wszelkich starań, by jednocześnie społeczność polską i zapewnić jej dostęp do nauki języka

¹¹ Oficjalna strona ORPEG, Baza danych szkół polonijnych [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <https://www.orpeg.pl/db/web/database/baza-danych-szkol>

¹² Lista organizacji polonijnych działających w Kazachstanie jest dostępna w Serwisie Rzeczypospolitej Polskiej w zakładce „Polonia” [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <https://www.gov.pl/web/polonia/organizacje-polonijne2>

polskiego. ORPEG odgrywa tu główną rolę, wysyłając nauczycieli z Polski. W zeszłym roku Stowarzyszenie miało czworo lektorów, w tym zaś – troje.¹³

W Kokszetau oraz Pietropawłowsku oprócz nauczycieli z Polski pracują także miejscowi nauczyciele – absolwenci działających niegdyś polonistyk w Kazachstanie oraz uczelni polskich. Miejscowych nauczycieli zatrudnia strona kazachstańska.

Będąc aktywnym obserwatorem działalności organizacji polonijnych w Kazachstanie, śmiem twierdzić, że miejscowa Polonia nie tyle skupia się na nauce języka, ile na poznawaniu kultury i tradycji (co częściowo potwierdzają dane przeprowadzonego przez mnie badania ankietowego, o którym jest mowa w dalszej części artykułu). Często nauczyciel języka polskiego sporo czasu poświęca na tłumaczenie tradycji, kultury, mentalności, na organizowanie różnego rodzaju imprez: sportowych, kulturalnych, muzycznych itd. Do zadań nauczyciela pracującego w Kazachstanie należy zatem nie tylko prowadzenie zajęć z języka polskiego, ale w dużym stopniu również promocja kultury polskiej oraz organizowanie życia polonijnego. W ostatnich latach, po wejściu w życie nowej ustawy repatriacyjnej, w ramach której coraz więcej przedstawicieli Polonii Kazachstanu wyjeżdża do Polski, nauczyciele pomagają także w wypełnianiu wniosków o repatriację oraz o przyznanie Karty Polaka.

Co ciekawe, członkiem organizacji polonijnej może zostać każdy obywatel Kazachstanu – bez względu na narodowość. Tak na przykład Wiceprezesem Stowarzyszenia „Polska Jedność” w Nur-Sułtanie jest Rinat Dusumow – Tatar z pochodzenia, który od 2005 roku aktywnie działa na rzecz krzewienia języka polskiego i kultury polskiej w Kazachstanie. To z inicjatywy m.in. Rinata Dusumowa powstało wspomniane stowarzyszenie. Założył on również pierwszą w Kazachstanie Publiczną Bibliotekę Polonijną, która liczy kilkaset książek (około 500) autorstwa polskich pisarzy. W księgozbiornie znajdują się także przekłady literatury polskiej na języki: kazachski, rosyjski, francuski i angielski. Biblioteka Polonijna działa we współpracy z Centralną Biblioteką Miejską im. M. Auezowa w Nur-Sułtanie, a wypożyczać książki mogą wszyscy chętni. Takie inicjatywy niewątpliwie wzbogacają życie kazachstańskiej Polonii i zachęcają do nauki języka polskiego nie tylko przedstawicieli narodowości polskiej, ale także innych Kazachstańczyków.

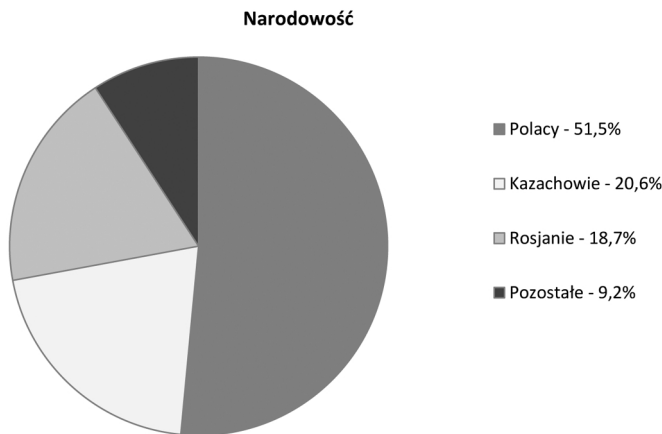
Omawiając temat nauczania języka polskiego w Kazachstanie, nie sposób nie wspomnieć o wszelkiego rodzaju imprezach mających na celu promocję języka i kultury polskiej. Są one wynikiem działalności organizacji polonijnych, często przy wsparciu Ambasady RP w Nur-Sułtanie. Jednym z najważniejszych wydarzeń, w którym bierze udział większość

¹³ Na podstawie wywiadu przeprowadzonego przez autorkę tego artykułu z Prezesem Karagandyjskiego Obwodowego Stowarzyszenia Polaków „Polonia” Witalijem Chmielewskim.

społeczności polskojęzycznej Kazachstanu, jest akcja „Narodowe czytanie”. Ponadto regularnie w różnych miejscowościach odbywają się koncerty, pokazy filmowe, wieczory literatury polskiej, konkursy, obchody polskich świąt. Wspólny udział Polaków i przedstawiciele innych narodowości w tych wydarzeniach jest nie tylko elementem jednoczącym, ale również pobudzającym do nauki języka polskiego.

Rozważania poświęcone obecności języka polskiego w Kazachstanie bardzo dobrze pokazują, że centralną rolę odgrywa tu społeczność polska. Wstępne rezultaty badań, które przeprowadziłam na potrzeby przygotowywanej pracy doktorskiej (temat: *Motywacja do nauki języka polskiego jako obcego wśród mieszkańców Kazachstanu*), ten fakt potwierdzają. Badanie ankietowe, w którym wzięło udział 369 respondentów, zostało przeprowadzone w 2020 roku wśród obywateli Kazachstanu, którzy uczą się lub uczyli się języka polskiego.

Większość respondentów, czyli 51,5%, to osoby deklarujące przynależność do narodowości polskiej. Nieco zaskoczył mnie procentowy udział etnicznych Kazachów uczących się języka polskiego – 20,6%. Na trzecim miejscu znaleźli się Rosjanie – 18,7%. Pozostałe odpowiedzi uzyskano od przedstawiciele różnych narodowości zamieszkujących Kazachstan, takich jak: Tatarzy, Tadźycy, Uzbegy, Białorusini, Ukraińcy, Czeczeni, Turkmeni, a nawet Grecy. Przypuszczam, że tak liczna reprezentacja Kazachów wynika z tego, że ankietę wypełniali również Kazachowie uczący się języka polskiego na polskich uczelniach oraz studenci dwóch kazachstańskich lektoratów i byłych polonistyk. Pragnę podkreślić, że mimo tak licznej reprezentacji osób pochodzenia polskiego możemy mówić o nauczaniu języka polskiego w Kazachstanie tylko jako języka obcego (nie odziedziczonego czy ojczystego). W przeprowadzonym badaniu wszyscy przedstawiciele narodowości polskiej zaznaczyli jako język ojczysty język rosyjski, podobnie jak respondenci innych narodowości (83,5% badanych).

W kontekście rozważań nad aktualną sytuacją nauczania języka polskiego w Kazachstanie ważne są dane ankietowe dotyczące miejsca, w którym respondenci uczą się lub uczyli się języka polskiego. Respondenci mieli możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi oraz dodania swojego wariantu. Większość zaznaczyła, że uczyła się polskiego podczas pobytu w Polsce – 26,8%. Na drugim miejscu wskazywano szkołę – 16,5%, następnie kursy przy organizacjach polonijnych – 14,4% oraz uniwersytet – 10%. Należy podkreślić, że 6,8% respondentów zaznaczyło odpowiedź „Mówimy po polsku w domu”. Myślę, że nie powinniśmy traktować tej odpowiedzi jako wskaźnika posługiwania się polszczyzną jako językiem pierwszym, a jedynie jako próbę wprowadzania języka polskiego do swoich rodzin. Zresztą, odpowiadając na pytanie o powody nauki języki polskiego, duża część respondentów zaznaczyła, że chce zachować tradycję rodzinną. Z ankiet wynika, że Kazachstańczycy uczą się polskiego nie tylko w oficjalnych instytucjach, ale również samodzielnie – za pomocą różnego rodzaju platform internetowych (głównie lekcje na YouTube oraz Instagramie) oraz korzystają z pomocy korepetytorów.

Miejsce nauki języka polskiego	Liczba osób	Procent
W Polsce	99	26,8
W szkole	61	16,5
W organizacji polonijnej	53	14,4
Na uniwersytecie	37	10
W domu	25	6,8

Źródło: opracowanie własne.

Aby nakreślić perspektywy nauczania języka polskiego w Kazachstanie, powinniśmy sformułować odpowiedź na pytanie „Dlaczego Kazachstańczycy uczą się języka polskiego?”. Uzyskując informacje na temat tego, co ich motywuje do podjęcia i dalszej nauki języka polskiego oraz jakie są ich oczekiwania względem zajęć, będziemy wiedzieć, jakie działania w zakresie nauczania języka polskiego należy podjąć w tym kraju. Taka wiedza okazałaby się przydatna także dla nauczycieli języka polskiego pracujących w Kazachstanie.

W moim badaniu pojawiły się pytania dotyczące powodów uczenia się języka polskiego, motywacji i samych lekcji. Ze względu na to, że większość uczących się języka polskiego w Kazachstanie to przedstawiciele Polonii, głównym powodem jest chęć uzyskania Karty Polaka lub polskiego obywatelstwa i wyjazd do Polski (52,6%). Następnie wskazywano chęć znalezienia pracy (41,5%), wspomnianą wyżej potrzebę zachowania tradycji rodzinnej (34,4%) oraz chęć podjęcia studiów w Polsce (18,7%). Respondenci mieli możliwość zaznaczenia kilku wariantów i napisania

dotaddkowego uzasadnienia, dlatego pojawiło się także sporo odpowiedzi, w których badani zaznaczali, że podoba im się polska kultura, literatura, historia, muzyka.

Powody nauki języka polskiego	Liczba osób	Procent
Karta Polaka / polskie obywatelstwo	194	52,6
Praca w Polsce	153	41,5
Zachowanie tradycji rodzinnej	127	34,4
Studia w Polsce	69	18,7

Źródło: opracowanie własne.

Pytania w ankiecie o to, co zachęca do nauki języka polskiego, oraz o to, co się podoba i nie podoba na lekcjach języka polskiego, były otwarte. Respondenci bardzo szczegółowo odpowiadali na pytania, więc opis całego materiału pozostawiam dla potrzeb wspomnianej rozprawy doktorskiej. W artykule pragnę jedynie zaznaczyć, że osoby polskiego pochodzenia niezmiennie zachęca perspektywa powrotu do ojczyzny, a przedstawiciele innych narodowości podkreślają swoje zainteresowanie polską kulturą, chęć zdobycia europejskiego dyplomu oraz poszerzenia swoich horyzontów poprzez naukę kolejnego języka obcego. W zakresie prowadzonych zajęć absolutnym atutem jest fakt, że nauczyciele są z Polski, że to rodzimi użytkownicy języka. Respondenci podkreślali również znaczenie podejścia nauczyciela do prowadzonych zajęć.

Próbując ocenić obecną sytuację związaną z nauczaniem języka polskiego w Kazachstanie, można stwierdzić, że rozwija się ona we właściwym kierunku. Działalność ORPEG, który wysyła nauczycieli do Kazachstanu corocznie, a także NAWY, która kieruje lektorów do dwóch kazachstańskich ośrodków akademickich i organizuje targi edukacyjne w Kazachstanie, jest tego dowodem. Współpraca między kazachstańskimi a polskimi uczelniami rozwija się (chodzi nie tylko o te uczelnie, na których funkcjonują lektoraty języka polskiego). Dla młodych Kazachstańczyków Polska jest atrakcyjnym krajem do zdobycia wykształcenia wyższego. Według danych MSZ Kazachstanu obecnie w Polsce studiuje ponad 1200 studentów z Kazachstanu.¹⁴

W kontekście powyższych rozważań pewien niepokój może budzić jedynie brak filologii polskiej w Kazachstanie. I choć zamknięto ten kierunek z powodu braku chętnych, to jednak zapotrzebowanie na nauczycieli języka polskiego w kraju wciąż istnieje. Nierzadko nauczyciele z Polski

¹⁴ Oficjalna strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych Kazachstanu [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-warsaw/activities/1885?lang=kk>

przyjeżdżają na rok lub dwa lata, a następnie wyjeżdżają. Siłą rzeczy nie zdążą oni poznać wszystkich problemów danej społeczności polonijnej oraz wypracować skutecznego modelu nauczania grup. Miejscowa kadra nauczycieli języka polskiego mogłaby chociażby częściowo przejąć zadania polskich nauczycieli. Myślę, że z tego powodu kazachstańscy filolodzy byliby tu niezastąpieni.

Brak filologii słowiańskiej w Kazachstanie wydaje się dużą stratą dla społeczności kazachstańskiej. Wprawdzie funkcjonuje ona na kazachstańskich uczelniach, ale mamy tutaj do czynienia z językiem rosyjskim, który i tak jest Kazachstańczykom znany (jako język ojczysty lub drugi). Poznawanie przez Kazachstańczyków świata zachodniosłowiańskiego poprzez studia polonistyczne byłoby ważne także dla rozwoju współpracy dwóch państw. Na rynku kazachstańskim odczuwalny jest brak tłumaczy języka polskiego, korepetytorów oraz innych specjalistów z językiem polskim (w całym Kazachstanie nie ma ani jednego tłumacza symultanicznego języka polskiego). Filologia kształciłaby nie tylko nauczycieli, ale także innych specjalistów w różnych dziedzinach z językiem polskim. Być może w celu zachęcenia studentów do podjęcia takich studiów należałoby je nazwać jako *polish studies*, a nie *filologia polska*.

W mojej ocenie przywrócenie filologii polskiej (*polish studies* ze specjalnym programem nauczania) na kazachstańskich uczelniach jest niezbędne i należy mieć nadzieję, że zarówno Polska, jak i Kazachstan poczynią kroki w tym kierunku.

Bibliografia

- A. Hlebowicz, 2021, „*Nie damy pogrześć mowy*”. *Jan Plater-Gajewski (1909–1998)*, „Biuletyn IPN” nr 1–2 (182–183), s. 104–113.
- N.W. Stiepanienko, 2020, *Formirovanie pol'skoj diaspory v Kazahstane*, Nur-Sułtan.
- J.A. Żurawłowa, 2019, *Pol'skij âzyk v Kazahstane: usloviâ i formy izučeniâ v vysših učebnyh zavedeniâh*, [w:] *Obrazovatel'nye tehnologii v praktike prepodavaniâ inostrannyh âzykov*, Nur-Sułtan, s. 198–205.
- Baza danych szkół polonijnych*, Oficjalna strona ORPEG [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <https://www.orpeg.pl/db/web/database/baza-danych-szkol>
- Oficjalna strona Biura Statystyki Narodowej Agencji ds. Planowania Strategicznego i Reform Republiki Kazachstanu [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <https://stat.gov.kz/>
- Oficjalna strona Ministerstwa Spraw Zagranicznych Kazachstanu [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-warsaw/activities/1885?lang=kk>
- Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Kazachstanu o współpracy w dziedzinie edukacji, podpisane w Astanie dnia 15 września 2014 r.*, „Monitor Polski” 2016 poz. 649 [dostęp: 8 listopada 2021].

2021]. Dostępny w Internecie: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20160000649>

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Kazachstanu o współpracy kulturalnej i naukowej, sporządzona w Warszawie dnia 27 listopada 1997 r., „Dziennik Ustaw” 1999 r. nr 99 poz. 1155 [dostęp: 8 listopada 2021]. Dostępny w Internecie: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19990991155>

The Polish language in Kazakhstan. Diagnosis and forecast

Summary

This paper presents the situation of the Polish language in Kazakhstan. The sketch discusses the history and present situation of and prospects for teaching Polish in this country. The author pays particular attention to the description of the situation of the Polish community in Kazakhstan, where the teaching of the Polish language is concentrated. Moreover, she presents partial results of her study of the motivations for learning Polish among inhabitants of Kazakhstan. The paper is an attempt at presenting all Kazakh centres where the Polish language is taught and outlining the prospect for the development of Polish in this country.

Keywords: Polish as a foreign language – Kazakhstan – Polish community in Kazakhstan – Polish language course – Polish language teaching – Polish studies

Trans. Monika Czarnecka